

Schaken op de basisschool

Werkboek 2, Les 10

Ik ben een Schaakhavik! Kijken – denken – doen. (2)

Extra spullen

-

Voor de trainer

1. Kijken

2. Denken

3. Doen

Deze les gaan we verder met de introductie van de schaakhavik: kijken – denken – doen!

1. **Kijk** naar de stelling en herken kenmerken of patronen die aanleiding kunnen zijn voor een aanval of gevaar. Welke patronen maken een truc mogelijk?
Doe niet meteen een zet als je één aanvalsdoel of dreiging ziet, maar kijk eerst goed of er meerdere aanvalsmogelijkheden of dreigingen zijn.
2. **Bedenk** daarna de beste mogelijkheid. Hier moet je afwegen welke mogelijke zet de beste is. Met welke zet win je de meeste punten? Of combineer een aantal aanvalsdoelen. Of zorg dat je niet mat gaat; dat is veel belangrijker dan punten winnen.
3. Dit is de eenvoudigste fase: **doe** de zet waarvan je hebt bedacht dat die het beste is.

We proberen de kinderen zo concreet mogelijke handvatten te geven bij het kijken. Abstracte opmerkingen als 'Je moet beter kijken' of 'Je moet langer nadenken (of: je moet je tijd beter gebruiken)' helpen niet. Ze maken de kinderen in het geheel niet duidelijk waar ze naar kunnen kijken of waarover ze kunnen nadenken.

Daarom stellen we de kinderen een aantal concrete vragen die aansluiten bij hun schaakniveau. De vragen komen aan bod tijdens de instructie en ze staan ook in het werkboek.

Doel van de lessen is niet dat de kinderen een lijst uit het hoofd leren van kenmerken of patronen waarop ze moeten letten. Al was het alleen maar omdat deze lijst in de toekomst steeds groter (te groot) wordt. Wat moet blijven hangen is dat ze als een havik steeds opnieuw **eerst** het bord moeten scannen. Wanneer ze tijdens een partij regelmatig denken aan de schaakhavik, dan zullen ze vaker de stelling onderzoeken op kenmerken in plaats van snel een zet doen.

> Lees deze [uitgebreide toelichting op De Schaakhavik](#) (pdf)

Leerdoelen

Zie Les 9.

Aandachtspunten feedback

Zie Les 9.

Programma

0-3 Opening

3-15 Instructie

Schrijf op het bord: Ik ben een schaakhavik!

Vandaag gaan we verder met jullie veranderen in een schaakhavik.

V: Wie kan vertellen wat de schaakhavik is?

A: De schaakhavik gaat op zoek naar lekkere schaakhapjes in de stelling. Misschien kun je een pion pakken, of een Paard. Of misschien kun je wel mat zetten. Door goed te **kijken** zie je alle lekkere hapjes. Daarna **bedenk** je welk hapje het lekkerste is. Pas dan **doe** je een zet.

1. Kijken
2. Denken
3. Doen

Schrijf dit lijstje op het bord

Begin dus met goed **kijken** naar lekkere schaakhapjes.

V: Wat zijn lekkere schaakhapjes?

A:

- Onveilige stukken: stukken die je zomaar kunt slaan.
- Stukken van hogere waarde die je aanvalt met een stuk van lagere waarde
- Schaakmat

We gaan deze stelling als een echte schaakhavik bekijken.

1. Wat was de laatste zet van de tegenstander?
A: Dd8-c7
2. Wat dat een veilige zet?
Ja.
3. Staan er andere stukken van de tegenstander onveilig?
De ongedekte pion op d5 wordt aangevallen door de Loper. Pion a7 staat ook ongedekt, maar die kunnen we niet pakken.
4. Kun je mat zetten?
JA! De2-e8: mat achter de paaltjes.

Schrijf deze vragen op het bord. Ze staan ook als spiekbrieftje in het werkboek.

V: Wat vind je goede zetten voor wit?

A: Lxd5 en De8.

V: Wat vind jij de beste zet voor wit?

A: Heel goed: De8 is schaakmat. Mat is altijd het lekkerste hapje.

We gaan nu een echte schaakhavikoefening doen.

Deze oefening lijkt op opdracht 2 van Les 10 in het werkboek. Kondig niet aan dat je iets aan de stelling gaat veranderen.

V: Kijk in stilte als een echte Schaakhavik naar de stelling.

V: *Na circa 1 minuut:* Doe je ogen dicht.

Zet een zwarte pion op g7 (dekt Ph6).

V: Doe je ogen weer open. Wat heb ik veranderd aan de stelling?

A: Een echte Schaakhavik had 2 lekkere hapjes ontdekt: de ongedekte pion op a5 en het Paard op h6. Nu is er ineens nog maar 1 lekker hapje over. Hoe komt dat? Doordat pion g7 plotseling op het bord staat.

15-30 Werkboek

Les 10, opdracht 2: Zoek het verschil

De stellingen die links en recht naast elkaar staan, verschillen steeds op 1 punt van elkaar. Daardoor is ook steeds een truc niet meer mogelijk. Kun jij ontdekken wat het verschil is door eerst naar de stelling links te kijken (bedek de stelling rechts) en daarna naar de stelling rechts te kijken (bedek de linker stelling)? Als je als een schaakhavik kijkt, vind je het verschil heel snel.

Maak de eerste opgave gezamenlijk.

Les 10, opdrachten 1A en 1B: Doe de beste zet

We gaan eerst op zoek naar de lekkere hapjes (1A). Zet een cirkel om de **onveilige stukken** en **matvelden** bij de tegenstander.

Onveilige stukken zijn stukken die ongedekt staan en die je kunt slaan en stukken die aangevallen worden door een stuk van lagere waarde.

Laat ze ook ongedekte stukken, die niet aangevallen worden, omcirkelen. Strikt genomen staan die niet onveilig, maar vanaf les 17 (Dubbele aanval) is dat al heel nuttig. Een ongedekt stuk is maar een zet verwijderd van gevaar, die moet je voortdurend in het oog houden.

De oplossing van de opgave is nog niet van belang. Het gaat om het zien van de lekkere hapjes. Ook de hapjes die uiteindelijk in de oplossing geen rol spelen.

Jullie hebben nu alle lekkere schaakhapjes ontdekt. Wat is het lekkerste hapje? Dan weet je nu ook wat de beste zet is (opdracht 1B). Geef die zet met een pijl.

In bijna elke stelling kunnen de kinderen 2 ongedekte stukken slaan en/of schaakmat geven.

Loop rond en vraag kinderen om hardop te denken. Help ze door het stellen van vragen. De vragen staan ook als spiekbriefje in het werkboek.

30-55 Spel

Laat de kinderen een partij spelen of:

- [Spel 58 – Wat heb ik aan de stelling verandert?](#)
- [Spel 65 – Pas op voor de schaakhavik.](#)

55-60 Opruimen, samenvatting, opdrachten voor thuis en afsluiten

Gezamenlijk opruimen

Samenvatting

Oefeningen voor thuis (optioneel).

- (Af)maken Les 10
- Speel thuis een schaakpartij en let daarbij goed op de Gouden Regels.

Benadruk dat ze volgende week de map weer moeten meenemen.

Toelichting opdrachten werkboek

Opdracht 1

We gaan eerst op zoek naar de lekkere hapjes (opdracht 1A). Zet een cirkel om de **onveilige stukken** en **matvelden** bij de tegenstander.

Onveilige stukken zijn stukken die ongedekt staan en die je kunt slaan en stukken die aangevallen worden door een stuk van lagere waarde.

Laat ze ook ongedekte stukken, die niet aangevallen worden, omcirkelen. Strikt genomen staan die niet onveilig, maar vanaf les 17 (Dubbele aanval) is dat al heel nuttig. Een ongedekt stuk is maar een zet verwijderd van gevaar, die moet je voortdurend in het oog houden.

De oplossing van de opgave is nog niet van belang. Het gaat om het zien van de lekkere hapjes. Ook de hapjes die uiteindelijk in de oplossing geen rol spelen.

Jullie hebben nu alle lekkere hapjes ontdekt. Wat is het lekkerste hapje? Dan weet je nu ook wat de beste zet is (opdracht 1B). Geef die zet met een pijl.

Opdracht 2

Zoek het verschil

De stellingen die links en recht naast elkaar staan, verschillen steeds op 1 punt van elkaar. Daardoor is ook steeds een truc niet meer mogelijk. Kun jij ontdekken wat het verschil is door eerst naar de stelling links te kijken (bedek de stelling rechts) en daarna na de stelling rechts te kijken (bedek de linker stelling)? Als je als een schaakhavik kijkt, vind je het verschil heel snel.